

## Notities op parshat Balaq

Opmerking: dit document is geen uitgeschreven studie, maar bevat ondersteunende notities voor een spreekbeurt op parshat Balaq (Qehilah Bet Yoseph op 30-06-2018 door Johan van der Lingen).

Teksten over Bileam:

- Bamidbar 22:1-25:18; hoofdverhaal
- Bamidbar 31:1-18 (i.h.b. 31:8 en 31:16) (+ Micha 6:5); de dood en de raad van Bileam
- D'varim 23:3-6 (+ Neh. 13:1-2); straf Moabieten, vloek in zegen veranderd
- Yehoshua 13:21-22; dood van Bileam, 5 Midianitische koningen vazal van Sihon.
- Yehoshua 24:9-10; Balaq streed tegen Israël, Adonai redde Israël uit de hand van Bileam.
- Richteren 11:12-28; betoog Jefta tegen Ammonieten.
- Micha 6:5 (onderdeel van haftara-lezing)
- Judas 1:11; vasthouden aan de leer van Bileam
- Openbaring aan Johannes 2:14; vasthouden aan de leer van Bileam
- 2 Petr 2:14-19 wat is de weg van Bileam?

## Introductie

Vreemd verhaal: dit is het eerste verhaal sinds Abraham waar niemand van de Israëlieten bij is! Als Elohim het niet verteld had, wisten we het niet. Waarom is het belangrijk om te weten? Elohim is almachtig en kan toch ook gewoon de woorden van Bileam negeren?

Gen 12:2-3 “Ik zal u tot een groot volk maken, u zegenen en uw naam groot maken; en u zult tot een zegen zijn. Ik zal zegenen wie u zegenen, en wie u vervloekt, zal Ik vervloeken; en in u zullen alle geslachten van de aardbodem gezegend worden.”

Rashi op Gen 12:2 “The blessings are entrusted into your hand. Until now, they were in My hand; I blessed Adam and Noah. From now on, you may bless whomever you wish....”

M.a.w.: Het is Avraham gegeven te zegenen, kan het zijn dat de woorden van Bileam ook directe kracht hebben?

Verder hebben we nog een sprekende ezel, Elohim die steeds van gedachten lijkt te veranderen (zowel de reis van Bileam als de engel die Bileam toch niet doodt).

Zojuist thematische connectie gemaakt tussen Bileam en Avraham, er zijn er nog veel meer.

Ik wil met jullie de ‘roeping’ van Bileam (Num 22) lezen en twee dingen in het achterhoofd houden: Abraham en eer & schaamte. We raadplegen regelmatig Rashi (een Joods commentator uit de laat 12<sup>e</sup> eeuw, die woonde in Frankrijk en niet alleen de Schrift door en door kende én veel verstand had van Hebreeuwse grammatica en de betekenis van

woorden, maar ook bekend was met talloze andere Joodse geschriften en daar ook verbindingen naar legt).

Wanneer we twee personen vergelijken, moeten we eerst kijken wat ze gemeen hebben. Rashi maakt vergelijkingen tussen Avraham en Bileam omdat de midrash dat ook doet, in Pirke Avot 5:22.

Avraham en Bileam komen mogelijk uit hetzelfde gebied (Avraham stuurt Eliëzer erop uit om een bruid te halen voor Isaäk in het land van zijn familiekring en hij komt dan in het huis van Bethuël, waar ook Laban woont. Bileam wordt door sommigen gezien als een nakomeling van Laban of Laban zelf<sup>1</sup>). Avraham is een navi, een profeet (Gen 20:7). Een navi (profeet) is iemand die de woorden van G-d brengt aan de mensen. Ook Bileam heeft die functie, maar ze kozen heel andere wegen om het woord van Adonai aan de wereld te tonen.

Lezen Pirke Avot 5:22 (te vinden in de orthodoxe siddur Siach Yitschak, blz. 210). Geel gearceerde eigenschappen komen later terug in het commentaar van Rashi (die ook het traktaat Pirke Avot kent).

“Wie de volgende drie eigenschappen heeft hoort tot de volgelingen van onze vader Avraham en wie drie tegengestelde eigenschappen heeft is een volgeling van Bileam, die slecht was ...”

Avraham:

1. Ayin tovah: ‘een welwillende levensbeschouwing’, altijd het goede zien in anderen en hen helpen het goede in henzelf te zien
2. Ruach nemuchah: ‘een nederig gemoed’, jezelf niet verheffen boven anderen, de houding hebben dat je altijd van anderen kunt leren.
3. Nefesh shefilah: ‘een bescheiden natuur’, genoeg nemen met eenvoudige voorzieningen voor het lichaam.

Bileam:

1. Ayin ra’ah: ‘een kwaadaardige levensbeschouwing’, altijd het goede zien in anderen en hen helpen het goede in henzelf te zien.

---

<sup>1</sup> Aanwijzingen dat Bileam Lavan is of een zoon van Lavan:

1. Num 22:13 Het Hebreeuws is heel bijzonder en verschijnt in deze vorm alleen hier en in Gen 29:19.
2. Num 22:25 Lavan had gezworen niet voorbij de hoop stenen te gaan die hij op had gericht in Gen 31:51-54. Nu ervaart hij dat G-d een rechter is (zoals staat in Gen 31:53). N.B.: de muren waar Bileams voet klem raakt zijn van steen, zie Rashi bij dit vers.
3. Num 22:9 In Gen 31:24 kwam G-d in een nachtelijke droom bij Lavan.

2. Ruach g'vohah: 'een trots gemoed', jezelf niet verheffen boven anderen, de houding hebben dat je altijd van anderen kunt leren (zie Rashi op **Numeri 22:13-14**).
3. Nefesh rechavah: 'een onbescheiden natuur', in overbodige luxe willen baden, desnoods anderen daarvoor aan de kant zetten (zie Rashi op **Numeri 22:18**).

### Eer/schaamte en thematische connecties met Avraham

22:1-3 Mo'av was zeer bevreesd, was dat terecht?

Militair:

- Israël is gelegerd in de vlakte van Mo'av. Ze hebben het gebied van Sichon en Og veroverd, en zijn daarna opnieuw naar het zuiden gegaan. Vanaf daar is er geen gemakkelijke oversteek naar Jericho (want die maakt Adonai door de Jordaan te laten stoppen met stromen!) Dus waar lijkt Israël naar op weg te zijn?!
- In Num 21:27-30 informeert de Torah ons dat de Amoriëten sterker zijn dan de Moabiëten.  
Qal vachomer: Israël heeft de Amoriëten verslagen. Sihon de Amoriet had Moab onderworpen. Hoeveel te meer zal Israël in staat zijn om met Mo'av af te rekenen.

Politieke redenen:

- Israël was al eens voorbij getrokken en toen hadden ze niet aangevallen (maar dat kon strategisch zijn).
- Waren de Moabiëten ermee bekend dat Adonai had gezegd dat ze geen land kregen van Moab of Ammon?
- De Moabiëten hadden de Israëliëten **beschaamd** door hen niet te verwelkomen met brood en water (Deut 23:5); ze 'keken het even aan'?

22:4 "Toen zei Moab tegen de oudsten van Midian": Moab en Midian waren geen vrienden (Gen. 36:35), maar nu konden ze zich uit angst wel verenigen. Moab wilde weten wat het 'geheime wapen' was van Israëls leider Moshe. "Zijn macht is in niets anders dan zijn mond," was het antwoord. En Moab ging ook op zoek naar iemand met macht in zijn mond (dit is het volgende vers).

22:4 "Nu zal deze menigte alles wat rondom ons is afgrazen, zoals een rund het groen van het veld afgraast." (een rund trekt het gras er met wortel en al uit en laat niets over, zo ook had Israël zelfs de jonge kinderen niet overgelaten).

Thematische connectie met Avraham: Israël is het volk dat uit Avraham voortkomt, Moab is een volk dat uit Lot voortkomt. Eerder was er ook al een probleem dat er geen ruimte was voor beiden en het had ook te maken met vee!

Gen. 13:5-6 "Lot, die met Abram meeging, had ook kleinvee en runderen en tenten. En dat land liet het niet toe dat zij bij elkaar woonden, want zij hadden veel bezittingen, zodat zij niet bij elkaar konden wonen. Er ontstond dan ook onenigheid tussen de herders van het vee van Abram en de herders van het vee van Lot. Bovendien woonden in die tijd de Kanaänieten en de Fereziëten in dat land."

22:4 “Balaq de zoon van Zippor, was in die tijd koning van Moab.”

Rashi: Balaq werd niet op de normale manier koning, hij was een Midianitische prins. Maar omdat Sihon gestorven was, hadden ze hem aangesteld als noodmaatregel (want wie kon beter tegen Moshe de ‘Midianiet’ strijden dan een andere Midianiet?)

22:5 “... in het land van zijn volksgenoten...” De volksgenoten van *Balaq*. Dat verklaart hoe Balaq Bileam kent. En waarom had hij vertrouwen in hem? Rashi zegt: toen Balaq nog bij Bileam woonde, zij deze dat Balaq bestemd was om te regeren en dat was uitgekomen! Rashi: “En als je vraagt: Waarom liet de Heilige, geprezen is Hij, zijn Shechinah rusten op een verdorven niet-Jood? Zodat de natiën geen excuus hadden door te zeggen: ‘Als wij profeten hadden gehad, zouden we ons bekeerd hebben.’ Elohim heeft hen profeten gegeven en initieel (na de zondvloed) hadden ze zich verre gehouden van seksuele immoraliteit, maar Bileam adviseerde hen zich nu over te geven aan losbandigheid.”

N.B. een andere aanwijzing dat Bileam en Balaq elkaar kennen. Vergelijk het Hebreeuws in 23:8, Balaq ... bno Tzipor en 24:3, Bileam bno Beor. ‘Bno’ (zijn zoon) is onregelmatig hier, normaal gesproken had het ‘ben’ (zoon / zoon van) moeten zijn. “Bileam bno Beor” kan daardoor ook gelezen worden als “Bileam, zijn zoon is Beor”. Dit is feitelijk incorrect (want Beor is de vader van Bileam), maar het geeft aan dat Bileam op een bepaalde manier zijn vader overtrof (net als Balaq).

22:5 “Hij stuurde boden naar Bileam, de zoon van Beor, in Pethor, aan de rivier *de Eufraat*, in het land van zijn volksgenoten, ‘om te roepen voor hem’ (לְקַרְאֵהוּ).”

Rashi: De uitnodiging was in zijn voordeel, want hij beloofde hem een grote som geld. Vergelijk Gen 12:1 “De HEERE nu zei tegen Abram: Ga voor uzelf (לְךָ-לְךָ) uit uw land, uit uw familiekring en uit het huis van uw vader, naar het land dat Ik u wijzen zal.”

Rashi: letterlijk: Ga naar jou, voor jouw voordeel en voor jouw welzijn, ...

Ook in 22:20 “Als *voor jou* deze mannen zijn gekomen”

22:6 “...want ik weet: wie u zegent, is gezegend en wie u vervloekt is vervloekt.”  
Zoals gezegd, dit doet sterk denken aan Gen 12:2-3!

Gen 12:2-3 “Ik zal u tot een groot volk maken, u zegenen en uw naam groot maken; en u zult tot een zegen zijn. Ik zal zegenen wie u zegenen, en wie u vervloekt, zal Ik vervloeken; en in u zullen alle geslachten van de aardbodem gezegend worden.”

En hoe wist Balaq dat? Sihon had Bileams diensten gebruikt tegen Moab. Bamidbar 21:6 iets anders vertaald:

Aangaande dit zeggen degenen die in spreuken spreken (Dit is Bileam, zie bijv. 23:7!): Kom naar Cheshbon, moge het gebouwd en gevestigd worden als een stad van Sihon.

22:7 Let op, zowel de oudsten van Moab als de oudsten van Midian gaan op weg. Dit is eerbetoon aan Bileam. In hun hand is “het waarzeggersloon”. ‘loon’ is schuingedrukt. Andere vertalingen: zij namen *amuletten* mee.

22:8 “Overnacht hier deze nacht...”

Rashi: de Heilige Geest wilde alleen op hem rusten bij nacht en zo is het voor alle profeten van de natiën van de wereld. Zo ook met Laban. Aangevuld met andere voorbeelden hieronder:

- Gen 31:24 “Maar God kwam (וַיִּבֶא... אֶל) een droom van de nacht bij Laban, de Syriër...”
- Gen 20:3 “Maar God kwam (וַיִּבֶא... אֶל) in een **nachtelijke** droom bij Abimelech...”
- Num 22:9 “En God kwam (וַיִּבֶא... אֶל) tot Bileam...” (bij nacht)
- Num 22:20 “God kwam (וַיִּבֶא... אֶל) ’s nachts tot Bileam...”
- Gen 18:1 “Daarna verscheen (וַיֵּרָא אֵלָיו) de HEERE aan hem bij de eiken van Mamre, toen hij in de ingang van de tent zat en de dag heet werd.”

Zie het contrast met Abraham? De rechtvaardige ontmoet Elohim in het volle daglicht, maar Bileam alleen bij nacht.

Avraham wordt een profeet genoemd (door Elohim zelf tegenover Avimelech!): “Nu dan, geef de vrouw van die man terug, want hij is een profeet! Hij zal voor u bidden, zodat u in leven blijft.” (Gen 20:7). Over Bileam staat vaak dat hij een ‘zijn spreuk aanheft’, maar meer dan een titel als ‘waarzegger’ komt hij niet (הַקוֹסֵם).

22:8 “Toen bleven de vorsten van Moab bij Bileam.”

Het lijkt erop dat de oudsten van Midian de benen al genomen hebben (omdat ze er geen vertrouwen in hadden).

22:9 “Wie zijn die mannen die bij u zijn?”

Adonai gebruikt vaker zulk soort zinnen om op een eervolle manier in gesprek te komen, bijv. bij Adam “Waar ben je?” of bij Qayin “Waar is Abel, uw broer?” of zoals bij Koning Hizkia (2 Kon 20:14-15) “Wat hebben die mannen gezegd en waarvandaan zijn zij naar u toe gekomen?” en “Wat hebben zij in uw huis gezien?”

Hij geeft ruimte om een fout toe te geven. Tenminste, voor wie gelooft dat niets voor het oog van de Almachtige verborgen is. Maar voor een man als Bileam geeft het ruimte om te dwalen. Hij zou kunnen denken: “Er zijn momenten dat Hem dingen ontgaan. Ik zal uitzien naar een moment dat ik Israël kan vervloeken en G-d niet zal doorzien wat ik aan het doen ben.”

By the way: dit is ook een uitstekende eer/schaamte les over hoe we om kunnen gaan met mensen/kinderen die ‘iets stouts’ gedaan hebben. Schaamte kan hen bij je weghouden. Door te vragen naar de feiten geef je ruimte om hun kant van het verhaal te vertellen en hebben ze een kans om zelf nog eens hun eigen rol in het geheel te beoordelen en tot berouw te komen.

22:10 “Balaq, de zoon van Zippor, de koning van Moab, ...”

Waarom moet dit erbij staan? Alsof de Koning der koningen niet weet wie Hij heeft aangesteld over Moab?

Eer en schaamte: Rashi: “Hoewel ik niet hooggeacht wordt door U, word ik wel hooggeacht door koningen.”

22:11 Hier laat Bileam zich wel heel erg kennen in zijn haat voor Israël. Hij her-vertelt de vraag van Balaq net even anders. De verschillen zijn:

- De vorm van vervloeken is veel harder dan Balaq had gebruikt.

- Balaq had gezegd: "... [om] het uit het land [te] verdrijven" (22:6). Bileam maakt er alleen "verdrijven" van, m.a.w. volledig van de aardbodem wegvagen.

22:12 "U mag niet met hen meegaan, u mag dat volk niet vervloeken, want het is gezegend."

In de Torah is niets overbodig, we mogen er vanuit gaan dat elk van de zinsdelen nodig is!

Rashi reconstrueert het verhaal:

Elohim: "U mag niet met hen meegaan."

Bileam: "Dan vervloek ik hen wel vanaf hier."

Elohim: "U mag dat volk niet vervloeken."

Bileam: "In dat geval zal ik het zegenen."

Elohim: "Nee dank je, ze hebben jouw zegening niet nodig, want het is al gezegend."

N.B.: hier staat de 'milde' vorm van vervloeken (dat was ook het originele verzoek van Balaq, maar Bileam gebruikt in de her-vertelling naar Elohim toe een woord dat een zwaardere vorm van vervloeken aanduidt).

Wat Elohim bedoelt is (middels qal vachomer): Ik sta je niet toe hen zelfs maar mild te vervloeken, des te meer sta ik je niet toe ernstige vervloekingen uit te spreken! Maar Bileam is doortrapt en leeft 'naar de letter' als het hem uitkomt... hij lijkt het op te vatten als "OK, ik mag het niet mild vervloeken, maar over ernstig vervloeken heeft Hij het niet gehad!"

22:13 "...want de HEERE weigert mij toe te laten met u mee te gaan." Merk op dat Bileam opmerking 2 en 3 uit 22:12 weglaat (nl. dat het volk niet vervloekt mag worden omdat het gezegend is). Daardoor komt de nadruk te liggen op "met ú!", m.a.w. jullie zijn niet aanzienlijk genoeg!! Merk op dat hij bedoelt: Adonai zegt dat jullie beneden mijn stand zijn. Hij geeft niet toe dat hij onder het bevel van de Eeuwige staat. Hoe weet ik dat? Lees het volgende vers.

22:14 Zo is het dus overgekomen bij de vorsten van Moab: "Bileam heeft geweigerd met ons mee te gaan." (in tegenstelling tot: "de HEERE weigerde hem toe te laten met ons mee te gaan.")

We leren hieruit dat Bileam een **trots gemoed** (Pirke Avot 5:19) heeft.

22:15 "En Balak ging door met het sturen van vorsten, meer en aanzienlijker dan deze." Balaq laat blijken dat hij de boodschap heeft begrepen. Dit is voor ons de bevestiging dat de eerdere interpretatie klopt: Bileam heeft hen niet verteld dat hij het volk niet mag vervloeken, maar dat hij eist met meer eer bejegend te worden: er moeten hogere officieren komen (en de beloning die hij verwacht zal ook niet misselijk zijn...)

22:16-17 Balaq communiceert naar Bileam dat hij niet bang hoeft te zijn dat hem tekort zal worden gedaan aan eerbetoon. "ik zal u met zeer veel eer overladen" → meer dan je in het verleden hebt gehad ('veel' is namelijk een relatieve term en vergelijkt dus met iets uit het verleden).

Thematische connectie met Avraham! Bileam zoekt de eer van mensen, maar Avraham zoekt de eer voor en van Elohim.

Gen 14:22-23 "Abram zei tegen de koning van Sodom: Ik zweer bij de HEERE, God, de Allerhoogste, Die hemel en aarde bezit, dat ik niets, van draad tot schoenriem toe, ja, niets van alles wat van u is, zal nemen, zodat u niet kunt zeggen: Ik heb Abram rijk

gemaakt.” En Gen 15:1: “Wees niet bevreesd, Abram, Ik ben voor u een schild, **uw loon zeer groot.**”

22:18 “...Al zou Balak mij **zijn** huis vol zilver en goud geven...” niet “een”, maar “zijn”. Niemand had het nog over geld, alleen over eer. Bileam communiceert hier een gepaste prijs (vergelijk het bedrag dat nodig zou zijn om een buitenlands leger in te huren) op een manier die sterk lijkt op het antwoord van Efron de Chitiet aan Avraham: “Mijn heer, luister naar mij: een *stuk* land van vierhonderd sikkil zilver, wat maakt dat voor verschil tussen mij en u? Begraaf uw dode!”

We leren hieruit dat Bileam een **onbescheiden natuur** (Pirke Avot 5:19) heeft.

Schaamte-momentje voor Bileam: nu Balaq hogere vorsten heeft gestuurd, moet hij toegeven dat hij niet zelfstandig kan handelen, maar alleen op ordes van de Allerhoogste.

22:20 “Als die mannen gekomen zijn voor jou om je te ontbieden...” Adonai weet best wat die mannen komen doen, dat kan Hij dus niet bedoelen. Net als in vers 22:5 moeten we dit vers lezen als “... als jij denkt dat dit in je voordeel is, mag je gaan”. Alleen dan is ook het vervolg zinnig: “... máár u mag alléén dat doen, wat Ik tot u spreken zal.”

22:21 Bileam is zo koppig dat hij toch gaat. Hij heeft zijn zinnen zó gezet op een grote beloning dat hij hoopt (of rekent) op een minieme kans om het toch voor elkaar te krijgen...

Wat valt op vanuit eer/schaamte perspectief? Als Bileam dan zo belangrijk is, waarom zadelt hij dan zélf zijn ezel in plaats van dat over te laten aan zijn dienstknechten? Vergelijk Gen 22:3: “Toen stond Abraham 's morgens vroeg op, zadelde zijn ezel, nam twee van zijn knechten met zich mee, en Izak, zijn zoon.”

Maar wat was de motivatie van Avraham? Hij stond voor de moeilijke taak zijn zoon te offeren, maar désondanks stond hij vroeg op om de wil van de Allerhoogste uit te voeren! Bileam daarentegen handelt op vergelijkbare wijze vanuit een compleet andere motief: haat en hebberigheid.

Avrahams liefde voor G-d was groter dan Bileams haat, want Avraham stond 's morgens **vroeg** op.

22:22 “...en twee van zijn knechten waren bij hem.” Hé, dat hadden we net ook gelezen bij Avraham!

(uit dit vers leren we dat een belangrijk man niet alleen zou moeten reizen, maar met twee dienstknechten; bij Avraham Gen 22:3 ook een dergelijke soort opmerking alleen daar is het dwingender. Het motief bij Avraham is veiligheid. Hier is het puur op eer/bediend worden. Bileam geniet immers al bescherming van de vorsten van Moav).

22:23-28 Een connectie naar Avraham: een thema van dreigende dood (voor Yitschak en Bileam). Het getal 3 komt ook in beide verhalen voor (3 dagreizen bij Avraham en 3x dat Bileams ezel uitwijkt. En, zoals we straks zullen zien: een dier neemt de plaats in van een mens, in het geval van Yitschak stierf er een ram als offer. Bij Bileam stierf zijn ezel, een onrein dier. M.a.w. Yitschak was geschikt als ‘olah’ (brandoffer, teken van overgave), Bileam was ongeschikt.

22:29 “Toen zei Bileam tegen de ezelin: Omdat jij de spot met me drijft. Had ik maar een zwaard in mijn hand, dan zou ik je nu doden!”

Eer & schaamte: de spot drijven = schaamte laden op Bileam. R'Shimshon Raphael Hirsch drukt het heel treffend uit:

“He [Bileam] wants to amend (aanpassen/verbeteren) G-d’s plan for the world and is blinder than his own animal, he wants to vanquish (weerleggen) G-d’s resistance and must accommodate himself to the wish of his own animal, he wants to ruin an entire nation by his word and has to confess the impotence of his wrath against an animal (want hij wenste een zwaard), he wants to be arrogant towards lords and princes and becomes a laughing-stock before his own attendants. He [Elohim] Who can vouchsafe (toestaan) speech to an animal can also use the mouth of a Bileam to proclaim His Word.”

22:30 De ezelin zei tegen Bileam: Ben ik niet uw ezelin, waarop u gereden hebt sinds u *mijn heer* werd, tot op deze dag? Was ik ooit gewend u zo te behandelen? Hij zei: Nee!

Meer schaamte voor Bileam: hij heeft niet eens een weerwoord tegen zijn ezel! De gemara (Avodah Zara 4b) heeft dit vers uitgewerkt als volgt:

De prinsen van Moab: “Waarom rijdt u niet op een paard?”  
Bileam: “Die heb ik erop uit gestuurd om in de weide te grazen.”  
Ezelin (verontwaardigd): “**Ben ik niet uw ezelin?**”  
Bileam: “Alleen voor het dragen van lasten.”  
Ezelin: “**...waarop u gereden hebt!**”  
Bileam: “Op een enkele gelegenheid, dat was een incident.”  
Ezelin: “**sinds u *mijn heer* werd, tot op deze dag!**”

22:33: “Maar de ezelin heeft mij gezien en driemaal is ze voor mij uitgeweken. Als ze niet voor mij was uitgeweken, ~~zou ik u nu zeker hebben gedood~~ (vervangen door vertaling vanuit Hebr.) **zou ik u nu ook gedood hebben**, maar haar zou ik hebben laten leven.”

Waarom staat daar “ook”? Rashi: De engel bedoelde: dan zou ik je niet alleen vertraging bezorgd hebben, maar je zelfs gedood hebben. Maar nu, omdat de ezelin gesproken heeft en jou vermaand heeft en je had er geen weerwoord op (want Bileam zei alleen: “Nee”), heb ik de ezelin gedood, zodat de mensen niet zouden zeggen: “Dit is degene (het dier) dat Bileam verwierp met haar vermaning en hij was niet in staat om te antwoorden.” Want de Alomtegenwoordige bekommert zich om de waardigheid van mensen (eer & schaamte!). (Zo ook bij Lev 20:15-16).

22:34: “oen zei Bileam tegen de engel van de HEERE: Ik heb gezondigd, want ik wist niet dat u hier stond ...”

Nogmaals een beschamend moment voor Bileam, want hij moest toegeven dat hij het niet wist, terwijl hij opschept dat hij “de kennis van de Allerhoogste weet” (24:16)

“...nu dan, als het slecht is in uw ogen, zal ik wel terugkeren.”

Dit lijkt heel vroom, maar het is eigenlijk zeer respectloos naar de Eeuwige. Waarom, denk aan eer en schaamte? Wat is de engel? Slechts een boodschapper!

Als Bileam dit echt vroom had bedoeld, had hij moeten zeggen “als het slecht is **in de ogen van HASHEM...**” Maar de vraag an sich geeft ook al te denken... Bileam kent maar twee smaken: wel gaan of niet gaan. Maar zijn intenties laat hij buiten beschouwing! (hoe zit dat bij ons).

Rashi helpt ons aan een thematische connectie naar Avraham, nl. Bileam zei tegen de engel: “G-d zelf heeft mij geboden om te gaan, maar jij, een engel, doet zijn woorden teniet. G-d is gewend dat te doen, dat Hij eerst iets zegt en een engel het dan intrekt. Dat deed hij ook bij Avraham, want Hij zei tegen hem “Neem toch uw zoon, uw enige, die



u liefhebt, Izak, ga naar het land Moria, en offer hem daar als brandoffer op een van de bergen die ik u noemen zal.” En vervolgens sprak er een engel uit de hemel om hem er vanaf te brengen!

22:36-37: Een uitwisseling van woorden tussen Balaq en Bileam die ook speelt rondom eer en positie.

22:40 Een wat magere ontvangst, want volgens Rashi richtte Balaq geen groot feest aan en slachtte ook niet ‘veel vee en schapen’, maar slechts 1 rund en 1 schaap.

23:4 “God ontmoette Bileam...”, lees G-d “ontmoette hem toevallig” (Engels: happened unto him). Rashi: dit is een uitdrukking van tijdelijkheid en schaamte, als was het om te zeggen dat G-d aan hem verscheen met terughoudendheid en afgrijzen. Normaal gesproken zou Hij niet bij dag aan Bileam verschenen zijn, maar dat deed Hij nu toch vanwege zijn liefde voor Israël.

23:4 “Zeven altaren heb ik opgesteld...” De Nederlandse vertaling laat hier een belangrijk woord weg: “**De** zeven altaren...”

Rashi: Bileam zei tegen Elohim: “De voorvaders van deze Israëlieten bouwden zeven altaren voor u en ik hem voor elk daarvan ook een altaar opgesteld (Avraham bouwde er 4, Yitschak bouwde er 1 en Ya’akov bouwde er 2, één in Sh’chem en één in Beth-El). “...en ik heb op elk altaar een jonge stier en een ram geofferd.” Terwijl Avraham maar ‘één ram offerde op de berg Moriah bij de binding van Yitschak!

M.a.w.: Bileam probeert de voorvaders de loef af te steken.

Tot zover de details, maar laten we nu nog een keer kijken naar waarom we dit verhaal überhaupt nodig hebben en waarom is het gekoppeld aan Avraham?

Avraham heeft als missie om צדק ומשפט te onderwijzen aan zijn zaad na hem.

קצת: Avraham liet Lot kiezen welke kant hij op wilde gaan en hij nam zelfs geen schoenveter aan van de koning van Sodom. Bileam daarentegen is heel hebzuchtig, want hij wil Balaqs house vol goud en zilver.

משפט: Avraham kijkt uit over Sodom, vijf steden vol ongerechtigheid en hij pleit voor hen: gedurende de rechtszaak aangaande Sodom is Avraham hun advocaat. Hij heeft daarvoor een onmisbare eigenschap, een Ayin tovah, altijd zoekend naar het goede in de mensen (denk aan de 3 eigenschappen aan het begin uit Pirke Avot!)

Bileam daarentegen kijkt uit over Israël en wat ziet hij? Vijf kampen van de Israëlieten (4 vaandels en in het midden de tabernakel met het kamp van de Leviëten). Bileam zegt zelf: “Hij [G-d] aanschouwt geen onrecht in Jakob; ook ziet Hij geen kwaad in Israël aan.” (Num 23:21) en: “Want er bestaat geen bezwering tegen Jakob of waarzeggerij tegen Israël.” (Num 23:23)

Maar tóch zoekt hij naar een aanklacht, zelfs al is er geen rechtszaak, tóch probeert hij ook maar de kleinste aanleiding te ontwaren om Israël te kunnen vervloeken. Bileam is geen advocaat als Avraham, maar een aanklager, hij heeft de Ayin ra’ah, het kwaadwillende oog.

Wat brengen Bileam en Balaq in om Avrahams/Israëls missie te dwarsbomen?

בלק + בלעם = עמלק + בבל = לבב עמלק      Bileam + Balaq = Amaleq + Babel of 'heart of Amaleq'

Ook kun je zeggen dat Bileam en Amalek elkaar aanvullen, want als je hun namen door midden hakt en onder elkaar zet, kun je beide namen zowel horizontaal als verticaal lezen!

עם	בל
לק	עם

Bileam (een Midianiet, net als Balaq!) en Amaleq delen de haat tegenover Israël. Alle volken (Egypte, Esau, Moab, ...) zijn vergeven voor hun haat jegens Israël, zolang ze er maar een goede reden voor hadden. Maar Amaleq en Midian worden niet vergeven, want zij handelen uit pure haat.

Amaleq en Bavel: Pure haat en verwarring/assimilatie.

Maar zelfs wanneer hun krachten verenigd zijn, kunnen ze niet slagen tegen een verenigd Israël, TENZIJ de Israëlieten zélf hun bestemming en moraal loslaten!!!

Immers: één van de mogelijke antwoorden op de vraag: "waarom staat dit verhaal in de Bijbel?" kan zijn: het staat er in voor de Israëlieten. Want zou het verhaal er niet in hebben gestaan en zouden ze achteraf gehoord hebben dat Bileam het volk vervloekt had, dan zouden ze kunnen zeggen: het is helemaal mis gegaan met ons (in de vlakte van Moab) vanwege de vervloekingen van Bileam!

Maar nu... alle vervloekingen zijn door Adonai omgevormd tot zegeningen!!! Dus dáár ligt het niet aan. Desondanks lezen we in Deut 23:5 "De HEERE, uw God, echter wilde niet naar Bileam luisteren, maar de HEERE, uw God, heeft de vloek voor u in een zegen veranderd, omdat de HEERE, uw God, u liefhad."

Merk op dat er staat "de vloek", enkelvoud. Alle vervloekingen die initieel omgevormd waren tot zegeningen, zijn uiteindelijk toch weer omgekeerd naar een vloek, behalve één (volgens Rashi: die voor synagogen en studiehuisen). Het lot van Israël ligt niet in de hand van Bileam en zelfs Elohim is afhankelijk van de eigen vrije wil van de Israëlieten: je lot ligt in je eigen hand!

Dus mag geheel Israël zijn Koning herinneren en Hem in eenheid dienen, voor ons aller goed. Dat we mogen bewijzen het zaad van Avraham te zijn. En moge Elohim op ons allemaal zegeningen uitstorten en alle vervloekingen omvormen tot zegeningen!

Different kinds of curses:

1. Leqalel → make it light, qal, take away his meaning, render his words weightless; make a clown of him.
2. Arah → comes from arur (see Gen 12:2). To add something to a pot. So it means to add a bad name to someone, make him responsible for bad things.
3. Qavah → comes from a word that means to make a hole (like a balloon or a vessel of water), after which it will get empty by itself.

Meaning of names:

- Bileam: Because he wants to swallow a people
- Beor: maybe from 'torching' (as in lighting fire on Shabbat in Ex.36? Or maybe from ba'ar, indifferent as in Psalm 92:7.